

STRESZCZENIE

SŁOWA KLUCZOWE : Towarzystwo Filomatów i Filaretów, geopokolenie, geopoetyka, nowy regionalizm, Podlasie, korespondencja, poezja, dokumenty prywatne, Uniwersytet Wileński, Gimnazjum w Białymstoku

TEMAT: Filomatyzm regionalny – geobiografie, dokumenty osobiste i utwory pokolenia podlaskich filomatów

Tematem niniejszej pracy są biografie podlaskich filomatów i filaretów spisane na podstawie informacji zawartych w korespondencji filomatów, zarówno z czasów wileńskich, jak i z okresu zesłania, a także z dokumentów zamieszczonych w *Materiałach do historii Towarzystwa Filomatów i filaretów*, jak również utworów poetyckich. W tak różnych formach tekstów członkowie Towarzystwa byli przedstawiani przez swoich przyjaciół, lub opisywali istotnie dla nich wydarzenia.

Pierwszy z rozdziałów pracy dotyczy opisu recepcji Towarzystwa filomatów i filaretów w kontekście badań nad regionem, rozdział drugi jest przedstawieniem biografii Michała Rukiewicza, w tej części pracy omówione zostały między innymi dwa utwory Rukiewicza *Wspomnienie* i *Pacierz promienisty*, Kolejny rozdział dotyczy biografii Jana Sobolewskiego, ze szczególnym uwzględnieniem jego nieomawianych szerzej tekstów, publikowanych w *Materiałach do Historii Towarzystwa filomatów i filaretów*. Rozdział czwarty, opowiadający o Cyprianie Daszkiewiczu, jest próbą przyjrzenia się relacji filarety z jego profesorem, Joachimem Lelewelem, a także omówieniem dwóch zachowanych tekstów autorstwa Daszkiewicza, które nie wchodziły w skład korespondencji, a więc autoreferatu i testamentu. W rozdziale Daszkiewicz zostaje przedstawiony również jako osoba, która podczas zesłania podtrzymuje szczególnie regionalne, podlaskie relacje z innymi zesłanymi filomatami i filaretami. Obok narodowej, powszechnie znanej obecności, w przypadku podlaskich filomatów i filaretów, występuje też temat nieobecności, bowiem część z tego grona pozostaje powszechnie nieznaną, między innymi dlatego, że nie zostali nigdy włączeni do powszechnego, kulturowego obiegu. Tym osobom poświęcony jest piąty rozdział doktoratu, do grona mniej rozpoznanych podlaskich filomatów i filaretów należeli: Zygmunt Nowicki, Wincenty Zawadzki, Leopold Sosnowski, Jan Heydatel, oraz jego bracia Antoni i Władysław, dalej Paweł

Siezieniewski, Feliks Łyszczyński i Mikołaj Sosnowski, to właśnie oni, wraz z przywołanymi wcześniej Rukiewiczem, Sobolewskim i Daszkiewiczem, reprezentowali podlaską część wileńskiego Towarzystwa.

W dysertacji stawiam bowiem tezę, że biografie filomatów można odczytywać z perspektywy kategorii filomatyizmu regionalnego, którą przyjmuję za podstawowe pojęcie operacyjne. Filomatyizm regionalny rozumiem natomiast jako odnajdowanie wątków „ponadnarodowych” w biografii bohaterów rozprawy. Zagadnienie „ponadnarodowości”, jest kolejnym z problemów niniejszej pracy, bowiem zarówno Cyprian Daszkiewicz, jak i Jan Sobolewski również za sprawą umieszczenia ich nazwisk, a także części życiorysu związanej z okresem zesłania, w treści *III części Dziadów* Adama Mickiewicza, kulturowo są najczęściej kojarzeni głównie z latami ich życia, związanymi ze śledztwem Nowosilcowa i następstwami tego wydarzenia. Zadaniem tej pracy jest więc ponowne odczytanie, odszukanie tych, a także powiązań z regionem, które nadawały charakter życiorysom filomatów i filaretów, ze względu na fakt wspólnego miejsca pochodzenia.

Od strony teoretycznej do opisanie biografii podlaskich filomatów i filaretów posłużyły tu narzędzia związane z teorią pokoleń, geopoetyki, a także recepcji. Recepcja Towarzystwa filomatów i filaretów, która jest zagadnieniem popularnym wśród badaczy pozwala zatrzymać się szczególnie nad pracami badaczy powiązanych z regionem (Podlasiem), którzy ze względu na swoje usytuowanie, wpisują reprezentantów podlaskich filomatów i filaretów również w kontekst związany ze specyficznym charakterem miejsca. Popularna już dziś, mająca swoje korzenie w pracach noworegionalistycznych kategoria geobiografii służy natomiast do ukazania relacji i wpływu, jaki mają na siebie biografie i miejsca. Narzędzia związane z omawianiem „pokolenia” pomagają natomiast dostrzec w jakich momentach fakt pochodzenia z tego samego miejsca, staje się elementem spajającym, odbudowującym i zapewniającym trwałość filomackiemu pokoleniu.